

A magyar nyelv és irodalom barátainak, tanárainak lapja

Blankó Miklós

*Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, hallgató
Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda, irodavezető*

Absztrakt

A Magyartanítás című emblematikus folyóirat megüresedett helyét 2019-től a Magyaróra vette át. A folyóirat ugyan a Magyartanítás folyóirat szellemi örökségére épít, mégis sok tekintetben megújult. 2019 őszén a Bánk bán-búvárlatok, 2020 tavaszán pedig a Retorika minden tárgyban című folyóiratszám jelent meg. Esettanulmányomban a szerkesztőség eddigi tapasztalatait felhasználva ismertetem a Magyarórát, és a jövőképet felvázolva kiemelem pár későbbi lapszám tervét is.

Kulcsszavak: magyaróra, irodalomtanítás, anyanyelv-pedagógia, szakmódszertan, folyóirat

Bevezetés

A magyar nyelv és irodalom barátainak, tanárainak lapja – ezzel az alcímmel indult (remélhetőleg hosszú) útjára a Magyaróra című folyóirat 2019 őszén. Már az eddig megjelent két összevont szám (Bánk bán-búvárlatok, Retorika minden tárgyban) is sok új tapasztalatot adott a szerkesztőség számára. Esettanulmányomban a szerkesztőség szemszögéből mutatom be a már megjelent két számot, valamint felvázolom a mára már megfogalmazott jövőbeli terveket is.

Az első gondolattól a címadásig

A Magyaróra megszületésének első eseménye 2019 tavaszára tehető, amikor Adamikné Jászó Anna (a Magyartanítás főszerkesztője) felkereste Balázs Gézáttal, hogy a korábban általa vezetett folyóirat megszűnése-átnevezése után jó lenne tovább vinni a sok évtizedet megélt lap szellemi örökségét. A folyóirat kiadását a tavaly éppen harminc esztendő Anyanyelv-ápolók Szövetsége vállalta Juhász Judit elnök támogatásával. A felelős szerkesztő Balázs Géza lett, a szerkesztőség további tagjai: Blankó Miklós, Lengyel Klára és Pölcz Ádám. A lap szakmai-tudományos minőségét a szerkesztőbizottság

névsora is szavatolja: Adamikné Jászó Anna (elnök), Balázs Géza, Baranyai Katalin, Fráter Zoltán, Minya Károly és Széplaki Erzsébet is elfogadták felkérésünket. Az eredeti terv az volt, hogy a Magyartanítás hagyományaira építve, de azt erősen megújítva Új Magyartanítás néven folytatnánk a folyóiratot, azonban mivel a címadás során jogi akadályba ütköztünk, más címet kellett kitalálnunk. A Magyarórára (Minya Károly ötlete) esett a választásunk. Az elsőre egyszerűnek tűnő cím azért kifejező, mivel jelzi a kétirányúságot: a tanítás és a tanulás, a tanár és a tanuló kettősségét, sőt az alkotó, a közvevítő és a befogadó hármasságát. Az alcímmel (A magyar nyelv és irodalom barátainak, tanárainak lapja) pedig az olvasói közönség körét szerette volna megnyitni a szerkesztőség azok felé, akik nem tanárok, de elkötelezettek a hazai anyanyelvi kultúra mellett.

Bánk bán-búvárlatok

A folyóirat profiljának kialakításakor hamar a tematikus számok mellett döntöttünk. Katona József Bánk bánja éppen 2019-ben lett 200 éves (a Katona által jóváhagyott végső változat 1819-ben született). A Bánk bán a magyar irodalom egyik legfontosabb alkotása, a középiskolában megkerülhetetlen tananyag, mégis az egyik legnehezebben tanítható olvasmány. A szerkesztőség úgy érezte, hogy a Bánk bán tanításának problematikájával a mű értelmezési nehézségein túl általánosan is rávilágít arra, hogy melyek lehetnek a nehezebb irodalmi alkotások tanításának 21. századi alternatívái (I. évfolyam 1–4. szám).

A 114 oldalas tematikus számot Adamikné Jászó Anna köszöntője nyitja meg. A „klasszikus” Bánk bán című egység négy tanulmányt, A „modern” Bánk bán című három tanulmányt és egy interjút, a Bánk bán a magyarórán című hét tanulmányt, egy körkérdést, egy feladatsort és egy novellát vonultat fel, míg a Bánk bán a magyarórán túl című rész három tanulmányt és egy interjút. A folyóiratszámot a Fórum rovat zárja, amely a témán kívüli kérdésekkel foglalkozik. A 33 szerző többsége magyartanár, irodalmár, nyelvész, de van közöttük történész, énektanár, múzeumigazgató, újságíró, író-dramaturg és több egyetemi hallgató is. A tanárok Budapest mellett Kecskemétről, Bajáról, Pécsről, Székesfehérvárról, Sopronból, Komáromból, Kolozsvárról, Nagyváradról és Kisvárdáról juttatták el írásaikat a szerkesztőséghez.

A szám további bemutatása helyett a Magyar Nemzet-beli esszéemből idézek, amelyben a Bánk bán-búvárlatok tapasztalatait gyűjtöttem egybe. „Van olyan tanár, aki projektmódszeren keresztül közelít a szóban forgó dráma felé: a diákok saját »fordítást«, jelmeztervet készíthetnek, de összeállíthatják Tiborc életrajzát, vagy csetre átvihetik Gertrudis és Bánk vitáját. Egy másik tanár, az infokommunikációs eszközöket segítségül hívva, a történetet infografikán ábrázoltatja tanítványaival. Van, aki Endre király lelki világán keresztül dolgozza fel a szöveget. Többen használják az idén megjelent Nádasdy Ádám-féle fordítást, amely valóban csökkenti a különbséget napjaink és a

keletkezés nyelve között. Más tanárok pedig a szintén ebben az évben másodszorra kiadott, Beke József által összeállított Bánk bán szótárt használják a tanórákon. / A tantárgyi integráció is megjelenik a Magyaróránban felvázolt alternatívák között: az erkeli opera és a katonai dráma együttes tanítása remek összevonása az ének- és magyarórai tananyagnak, az operaadaptáció akár dramaturgiai, akár stilisztikai összevetése sem hiszem, hogy érdektelen lenne a mai fiatalok számára. Utat lehet nyitni a történelemóra felé is, amelyen érdekes megvizsgálni, hogyan is történhetett a királynégyilkosság 1213-ban, és vajon mi Katona szerzői szüleménye. / A múzeum- és színházpedagógiai módszerekről sem szabad megfeledkezni, hiszen több kulturális intézmény kínál a témában foglalkozásokat, de magán- a tanórán is el lehet játszani bizonyos jeleneteket a diákokkal. Aki mindezt kipróbálta, de a tanulói még mindig nem akarják a Bánkot olvasni, az jogosan mondhatja, hogy nem tanítható ma már ez a mű. / A lehetőségek tárháza tehát elég széles a magyartanárok számára is. Csak akarni kell, és hinni abban, hogy van értelme tanítani – a Bánk bánt is.” (Blankó, 2019).

Annál, hogy a szerkesztőség hogyan értékeli a lapot, sokkal fontosabb a számos recenzió szövege, valamint a személyes visszajelzések. A folyóirat-számot 2019. november 22-én a kecskeméti Katona József Emlékházban mutattuk be. 2020. február 21-én, az anyanyelvek napján pedig egy pódiumbeszélgetést tartottunk a Magyaróráról és a Bánk bán-búvárlatokról.

Retorika minden tárgyban

Koncepciónknak megfelelően a tavaszi duplaszám (II. évfolyam 1–2.) témája a retorikatanítás lett. A retorikatanítás elsőre nem tűnik nehéznek, ugyanakkor a klasszikus retorikai alapok mai adaptálása már nem mindig bizonyul olyan egyszerűnek az iskolában. A retorikatanítás végig kell, hogy kísérje az egész köznevelési folyamatot, és nem csak az anyanyelvi órákon történik a retorikai képességek elsajátítása. Ezért választottuk az Arisztoteléstől kölcsönzött címet: Retorika minden tárgyban – hívja fel a figyelmet a bevezető tanulmányban Pölcz Ádám. A retorika, a meggyőzés, a szónoklat tudománya áthatja az életünket, éppen ezért van miből példákat, játékos szituációkat meríteniük a tanároknak. A folyóiratszám 162 oldala ebből szemezget.

Az első tematikus egység a Retorika minden tárgyban címet kapta, négy tanulmányt és egy interjút tartalmaz. A Retorika és iskola tizenegy tanulmányt és egy körkérdésnek ad helyet, míg a „Rétor” diákok az iskolán túl hat tanulmányt és két interjút közöl. A három tematikus részt két, más témájú tanulmány, illetve a Fórum és az Aktuális rovat követi. A 38 szerző döntő része ez esetben is magyartanár, nyelvész, de van közöttük tanító, történelemtanár, angoltanár, neveléstudós, irodalomtörténész, színész, jogász, médiakutató, újságíró és egyetemi hallgató. A szerzők lakhelyei a főváros mellett: Nagyvárad, Szeged, Kézdivásárhely, Nyíregyháza, Héreg, Eger, Berettyóújfalu, Székesfehérvár, Sátoraljaújhely és Luxemburg.

Ezúttal is a Magyar Nemzet-beli összefoglalómat idézem: „Már csak az a kérdés, hogy hol, hogyan és miért tanítsanak retorikát. / Hol? A retorika tehát – Arisztotelész szavaival élve – ott van minden tárgyban. És mivel ennyire az orrunk előtt hever, időnként el is feledkezünk arról, hogy műveljük, fejlődünk mi magunk, és fejlesszük a tanulókat benne. Éppen emiatt az el-
lentmondásos helyzet miatt gondoltuk úgy, hogy a Magyaróra című folyóirat idei tavaszi számának a retorikatanítás legyen a témája. A retorika klasszikus és újszerű tudományos megragadása mellett a hangsúly most is az iskolán volt. A retorikatanítás az iskolai nevelés minden szintjén és (majdnem) minden tantárgyában megjelenik. Szinte végtelen számú tanítási ötletet sorakoztatnak fel a szerzők, és nem feledkeznek meg a hazánkban is nagy múltú szónokversenyekről, amelyeket nemcsak középiskolásoknak, hanem egyetemistáknak is megszerveznek évről évre. / Hogyan? [...] A Magyaróra című folyóiratban a tanárok a bábjátékos helyzetgyakorlatoktól kezdve a Harry Potterrel és a különböző reklámszövegekkel kapcsolatos retorikai gyakorlatokon át a történelemórai szónoklatokig sokféle kipróbált »receptet« osztanak meg. A legegyszerűbb szinten már az alsó tagozatos fogalmazástanításnál is megjelenik a retorika, ahol a hármas tagolás elvét (bevezetés, tárgyalás, befejezés) tanulják meg a kisiskolások. / Miért? [...] Az élet tele van retorikával, és nem kell ahhoz politikusnak vagy lelkésznek lennünk, hogy a retorika eszközeivel kelljen élnünk, hogy szembetalálkozzunk a megszólalás, a véleménykifejtés és a vita nehézségeivel. A hétköznapiakra felkészítő iskola pontosan ezeket az élethelyzeteket ragadja ki – ahogyan szerencsére sok helyütt teszik is –, és nem (csak) ünnepi beszédeket, parlamenti szónoklatokat gyártat a diákokkal, olyan szövegeket, amelyek sem korukhoz és érdeklődésükhöz, sem az élet realitásához nem kapcsolódnak. Hiszen valljuk be, kevesünk mond ünnepi beszédeket vagy parlamenti felszólalásokat, annál többeknek kell viszont, hogy meggyőzzék feletteseiket a saját alkalmasságukról, hogy »eladják« ötleteiket, és megvédjék érdekeiket, hogy képviselni tudják álláspontjukat a családban, a barátoknál, a munkahelyen, a világban. Az élet retorikája ez volna.” (Blankó, 2020).

Jövőkép: A késő modernség (1956–1980) magyar irodalmának tanítása; A gyermekirodalom tanítása

A késő modernség (1956–1980) magyar irodalmának tanítása – ezzel a munkacímmel hirdettük meg a novemberi (II. évfolyam 3–4.) összevont számot. A szerkesztőség várja a forradalom utáni és posztmodernség előtti hazai irodalmi művekre és azok tanítására irányuló írásokat – különös tekintettel a Kerettantervben szereplő tételekre. A szám szerkesztéséhez Fráter Zoltán, a szerkesztőbizottság tagját hívjuk segítségül.

Meg kell említenem egy későbbi tervünket is: a Magyaróra A gyermekirodalom tanítása című tematikus számát. A tervet azért is érdekesnek tartom, mert a gyermek- és ifjúsági irodalom egyszerre elsődleges eleme az óvodai és

alsó tagozatos irodalmi nevelésnek, de a felső tagozatban és a középiskolában is megjelenik egy-egy mű erejéig. A „felnőttirodalmak” tanórai értelmezése ezen olvasási és elemzési élmények nélkül elképzelhetetlen. A folyóiratszám éppen ezért a gyermekirodalom tanításával kapcsolatos óvodapedagógusi, tanítói és tanári tapasztalatok összegzését és cseréjét szolgálja.

A Magyaróra szerkesztősége egyszerre szeretné az iskolai magyartanítás „klasszikus” és problematikus kérdéseit vizsgálni, és a tematikus számokkal kis kézikönyvszerű oktatási-módszertani segédletet adni a pedagógusok kezébe (a nem témába vágó írásokkal is színezve). Az irodalom és a nyelv iránt erősen elkötelezetteknek pedig egy-egy tárgykörre vonatkozó átfogó ismeretanyagot adunk. A Magyaróra szép példája lehet annak, hogyan kell a tudomány felől a tudományos ismeretterjesztés igényességével a gyakorlat, az alkalmazott tudomány felé fordulni.

Irodalom

Blankó, M. (2019). Nemzeti minimum. Kötelező olvasmányok – Iskola Bánkkal vagy Bánk nélkül. *Magyar Nemzet*, 2019. december 7. <https://magyarnemzet.hu/lugas-rovat/nemzeti-minimum-7549598/>

Blankó, M. (2020). Az élet retorikája. *Magyar Nemzet*, 2020. május 25. <https://magyarnemzet.hu/lugas-rovat/az-elet-retorikaja-8158028/>

Blankó, M.**Magyaróra, a journal for the friends and teachers
of Hungarian language and literature**

The journal *Magyaróra* has filled the void left by loss of *Magyartanítás* in 2019. While building on the intellectual heritage of *Magyartanítás*, the periodical has been reinvigorated in various ways. The autumn of 2019 saw the publication of *Bánk bán-búvárlatok*, while in the spring of 2020 *Retorika minden tárgyban* appeared. In this case study, I present *Magyaróra* based on the the experience of working on the editorial board and highlight some of the journal's future plans.

Keywords: Magyaróra, literature teaching, mother tongue pedagogy, methodology, journal

Blankó Miklós: <https://orcid.org/0000-0002-6878-2331>